

Sygn. akt V CSK 460/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. Z.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prokuratorowi Regionalnemu w [...].
i Prezesowi Sądu Okręgowego w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 26 lutego 2020 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 17 maja 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 w części obejmującej
roszczenie odszkodowawcze w kwocie 226.316,96 (dwieście
dwadzieścia sześć tysięcy trzysta szesnaście 96/100) złotych z
odsetkami ustawowymi poczynając od dnia 10 maja 2013 r. oraz
w punktach 2 i 3 i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego;**

2. oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Sądu Okręgowego w W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 października 2017 r., którym została zasądzona na rzecz powoda kwota 246 316,96 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 226 316,96 zł od dnia 10 maja 2013 r. i od kwoty 20 000 od dnia 2 lutego 2015 r.

Ustalił, że Sąd pierwszej instancji szczegółowo przedstawił przebieg czynności w postępowaniu karnym poczynając od wydalenia powoda ze służby w dniu 6 sierpnia 2003 r. w oparciu o prawomocne orzeczenie Nadkomisarza Celnego - Dyrektora Izby Celnej w [...], poprzez dalsze czynności w postępowaniu dyscyplinarnym i czynności w postępowaniu karnym. Ustalił również czynności procesowe podejmowane po wniesieniu w dniu 26 stycznia 2005 r. aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w W. i po przekazaniu sprawy postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 17 marca 2005 r. Sądowi Okręgowemu w W. . Ustalenia obejmowały również okoliczności związane z utratą przez powoda zatrudnienia oraz czas i okoliczności przywrócenia powoda do służby, wysokość zarobków uzyskiwanych i utraconych oraz czas i wysokość pobieranego świadczenia rentowego. Odwołując się do opinii biegłych specjalistów psychiatrii i psychologii ustalił wpływ postępowania karnego na zdrowie powoda.

Dokonane ustalenia Sąd drugiej instancji uznał za prawidłowe i stanowiące podstawę jego rozstrzygnięcia. Wskazał, że przedmiotem badania w tym postępowaniu nie były okoliczności istotne w świetle przepisów ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. 2004 r., nr 179, poz. 1843 ze zm.). Stwierdzenie przewlekłości postępowania w rozumieniu przepisów ustawy nie stanowi warunku koniecznego ustalenia w innej sprawie,

że postępowanie było dotknięte przewlekłością lub z innych przyczyn naruszało dobra osobiste człowieka. Sąd Okręgowy odwoływał się do art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. Wskazał ponadto na konkretne czynności i orzeczenia sądu karnego, który w stosunku do części osób oskarżonych postępowanie zakończył merytorycznymi orzeczeniami. Sprawa powoda nie stanowiła ani centralnego ani nadzwyczajnie złożonego fragmentu postępowania, i istniały przesłanki, by ten wątek sprawy zakończyć wcześniej.

Sąd Apelacyjny uznał dokonaną przez Sąd Okręgowy wykładnię art. 417 k.c. za jasną i poprawną jurydycznie. W apelacji nie jest kwestionowana wysokość utraconych przez powoda zarobków składających się na odszkodowanie. Przyjął, że należne powodowi wynagrodzenie za pracę nie podlegało zmniejszeniu z uwagi na pobierane świadczenie z tytułu częściowej niepełnosprawności.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 448 k.c. przez przyjęcie, że zostały naruszone dobra osobiste powoda. Powód, który przez blisko osiem lat miał zarzut popełnienia przestępstwa i z tego powodu został dyscyplinarnie pozbawiony pracy, doznał drastycznego i długotrwałego naruszenia dóbr osobistych. Prawomocne uwolnienie od winy nie usuwa wszystkich negatywnych skutków przeżyć powoda. Konkluzje opinii psychiatrycznej i psychologicznej budzą istotne zastrzeżenia i zasądzona przez Sąd pierwszej instancji kwota wydaje się być minimalną.

Jako niesłuszny został uznany zarzut naruszenia art. 481 § 1 i 2 k.c., bo odsetki ustawowe, także od kwoty zadośćuczynienia pieniężnego, są należne od dnia wymagalności. Żądanie zadośćuczynienia było zasadne, zatem słusznie odsetki zostały zasądzone od daty wezwania pozwanego do zapłaty czyli wniesienia pozwu.

W skardze kasacyjnej Skarb Państwa wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. Zarzucił naruszenie art. 417 § 1 w zw. z 361 § 1 k.c. oraz naruszenie art. 361 § 2 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oba zarzuty skargi kasacyjnej zostały skierowane wyłącznie przeciwko odszkodowaniu za utracone wynagrodzenie za pracę. Skarżący podnosi wprawdzie brak adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą poniesioną przez powoda a poszczególnymi okresami, w których jego zdaniem nie było przewlekłości postępowania (po dniu 13 sierpnia 2011 r., w okresie postępowania prowadzonego przez Sąd Apelacyjny i w okresie postępowania w Sądzie Okręgowym po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania) ale przyjmując tylko okres przewlekłości rozpoczynający się 24 maja 2005 r. do daty wyroku Sądu Rejonowego w dniu 5 września 2008 r. zadośćuczynienie w kwocie 20 000 zł nie stanowi kwoty nadmiernej. Jest kwotą adekwatną do krzywdy poniesionej przez powoda. Długotrwałe, ponad trzyletnie postępowanie było dla powoda źródłem stresu, który doprowadził do utrwalonej zmiany osobowości. Decydujący wpływ miał ostracyzm społeczny i utrata pracy. Powód musiał się zmagać z problemami finansowymi i konfliktami rodzinnymi. Nie mógł realizować swego hobby w kole strzeleckim wobec odebrania mu broni i cofnięcia uprawnienia do jej posiadania, jak również widywać się z rodziną z Białorusi. Z tych względów nie można uznać zasądzonej kwoty zadośćuczynienia za wygórowaną. W tej części skarga kasacyjna nie jest zasadna.

Ma rację skarżący, że szkoda powoda w postaci odszkodowania za utraconą pracę musi pozostawać w adekwatnym związku przyczynowym z okolicznością, którą powód wskazał jako jej przyczynę a więc z przewlekłością postępowania karnego. Wiąże się to z pojęciem bezprawności działania pozwanego. Pojęcie bezprawności na gruncie art. 417 k.c. było wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który wyjaśnił, że nieprawidłowość w działaniu władzy publicznej może przybrać postać naruszeń konstytucyjnych praw i wolności, konstytucyjnych zasad funkcjonowania władzy publicznej, uchybień wymaganiom określonym w ustawach zwykłych, aktach wykonawczych, jak i uchybień normom pozaprawnym. Podobnie wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256 stwierdzając

nadto, że niezgodność z prawem w świetle art. 77 ust. 1 Konstytucji musi być rozumiana ściśle, a więc pojęcie to jest węższe niż tradycyjne ujęcie bezprawności na gruncie prawa cywilnego. Utrwalony jest także pogląd, że odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa nie powstaje w wyniku wydania każdego wadliwego orzeczenia sądowego, wadliwość powinna bowiem mieć postać kwalifikowaną. Uwzględnić należy zasadnicze konstytucyjne i ustrojowe cechy władzy sądowniczej, w tym niezawisłość sędziowską i przyznanie sądom szerokiego zakresu swobody orzeczniczej przy wykładni i stosowaniu prawa (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r., III CNP 33/06 (OSNC z 2007 r., nr 5, poz. 35), z dnia 17 lutego 2011 r., IV CSK 290/10, z dnia 13 czerwca 2013 r., V CSK 348/12 i orzeczenia w nim powołane, nie publ.). Kryteria odnoszone do orzeczeń prawomocnych należy zastosować także do orzeczeń nieprawomocnych, które zostały uchylone w wyniku kontroli instancyjnej. Tak więc zarówno postępowanie sądowe w zakresie decyzji procesowych podejmowanych przez sąd, jak i wydane orzeczenie może być uznane za niezgodne z prawem, jeżeli jest sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami orzeczniczymi lub zostało wydane w wyniku rażąco błędnej wykładni czy oczywiście niewłaściwego stosowania prawa. Dokonanie oceny bezprawności działania Skarbu Państwa zawsze następuje in casu i wymaga uwzględnienia okoliczności związanych z przebiegiem konkretnego postępowania. Sam fakt uchYLENIA wyroku skazującego przez sąd odwoławczy lub uniewinnienie oskarżonego w rezultacie ponownego rozpoznania sprawy nie może przesądzać o niezgodności orzeczenia skazującego z prawem w rozumieniu wyżej wskazanych zasad, aczkolwiek ocena zależy od motywów rozstrzygnięcia uchylającego.

Nie ulega wątpliwości, że przewlekłość postępowania wyczerpuje znamiona bezprawności działania. Wymaga to ustalenia w jakim okresie postępowania do tej przewlekłości doszło i jaki wpływ na szkodę powoda ta przewlekłość miała. O ile nie budzi wątpliwości ustalenie początkowego okresu przewlekłości postępowania ustalonego na dzień 24 maja 2005 r. tj. datę zwolnienia powoda z pracy po wniesieniu przez Prokuratora zarzutów w sprawie karnej w dniu 23 lipca 2003 r. i wyznaczeniu pierwszej rozprawy na dzień 6 czerwca 2006 r. a więc

po 1, 6 roku, o tyle istotną wątpliwość budzi ustalenie daty końcowej na dzień 31 sierpnia 2012 r. W motywach uzasadnienia nie zostało wskazane jakiego wydarzenia dotyczy ta data i jaki ma ona wpływ na przewlekłość postępowania. Powód został uniewinniony prawomocnie z dniem 13 sierpnia 2011 r. i z tą datą zakończyło się w stosunku do niego postępowanie karne. Kwestia dnia, w którym przystąpił do pracy tj. 22 listopada 2012 r. pozostaje bez znaczenia, jako że spór z pracodawcą o przystąpienie do pracy pozostaje nieistotny dla podstawy roszczenia. Nie została również rozważona kwestia postępowania przed Sądem Apelacyjnym w aspekcie przewlekłości postępowania. Jako strona pozwana został wskazany Prezes Sądu Okręgowego w W. i w podstawie faktycznej podano jako okoliczność wywołującą szkodę przewlekłość postępowania przed Sądem Okręgowym. Analizy w tym aspekcie oraz w aspekcie przewlekłości postępowania przed Sądem Okręgowym po uchyleniu wyroku wymagają przyczyny uchylenia wyroku i przyczyna konieczności ponownego postępowania a więc ustalenie istnienia normalnego związku przyczynowego pomiędzy ustalonymi okolicznościami w zakresie powstania szkody i jej zaistnieniem. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 361 § 2 k.c. wskazać trzeba, że z uzasadnienia Sądu drugiej instancji nie wynika, czy w okresie po zwolnieniu z Urzędu Celnego powód był zatrudniony i otrzymywał jakieś wynagrodzenie poza rentą z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Jeżeli tak, to rozważenia wymaga zastosowanie art. 104 ust. 7 i 8 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Z tych względów orzeczono na podstawie art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ k.p.c.

